Sieps

Svenska institutet för europapolitiska studier

SAMMANFATTNING

Rapporten kan laddas ned från www.sieps.se

Sammanfattning av rapporten

Trade in Services and in Goods with Low-Wage Countries

– How Do Attitudes Differ and How Are They Formed?

Lars Calmfors, Girts Dimdins, Marie Gustafsson, Henry Montgomery och Ulrika Stavlöt

Frågan om i vilken utsträckning låglönekonkurrens med utstationerad arbetskraft ska tillåtas inom EU eller om denna arbetskraft ska betalas samma löner som i värdlandet har varit flitigt debatterad under senare år. Debatten har bland annat handlat om byggnadsarbetare i Sverige (Vaxholmsfallet) och Storbritannien, rörmokare i Frankrike och slaktare i Tyskland. De flesta medborgare tycks ha en mer negativ inställning till låglönekonkurrens när det gäller import av tjänster än när det gäller import av varor.

Vår rapport skiljer mellan tre typer av handel: import av varor, import av tjänster som innefattar utstationerad arbetskraft samt utlokalisering av inhemsk produktion (så kallad *offshoring* eller *international outsourcing*). Vi studerar hur attityderna till låglönekonkurrens skiljer sig åt mellan dessa tre former av utrikeshandel och hur attityderna bildas. Nationalekonomisk och psykologisk forskning kombineras för att undersöka i vilken omfattning attityderna speglar *nationellt ekonomiskt egenintresse* (innefattande fördelar såväl för den enskilda individen som för en bredare nationell ”inne-grupp” som individen identifierar sig med) respektive *internationell altruism*. Dessa motiv är centrala eftersom den allmänna debatten reflekterar både farhågor för att ”lönedumpning” ska hota inhemska jobb och oro över ”exploatering av utländsk arbetskraft”.

Vi har genomfört två empiriska studier om attitydbildningen på dessa områden i Sverige. Den första studien baseras på en intervjuundersökning av ett representativt urval av befolkningen. Den andra studien omfattar experiment med mindre grupper.

I intervjuundersökningen undersöks både allmänna attityder till låglönekonkurrens i olika typer av utrikeshandel och ett antal specifika attityder rörande olika dimensioner. Dessa dimensioner avser ”orättvis konkurrens”, ”orättvisa löner” för utländsk arbetskraft, fördelar med ”lägre priser”, alltför ”snabb omställningstakt” och ”fler jobb” för utländsk arbetskraft.

Resultaten bekräftar att attityderna är mer negativa till låglönekonkurrens i tjänstehandel som innefattar utstationerad arbetskraft än till ”vanlig” import av varor från låglöneländer. Med andra ord upplevs import av till exempel billiga byggtjänster från ett baltiskt land eller Polen som mer negativt än import av till exempel billiga konserver från samma länder. Detta gäller för både den allmänna inställningen och samtliga specifika attityder utom attityden till omställningstakt. Attityderna är också mer negativa till offshoring än till traditionell varuhandel, men attityderna till tjänstehandel är ännu mer negativa.

Demografiska, socioekonomiska och politisk-ideologiska bakgrundsfaktorer påverkar attityderna till handel. Män, högre utbildade, SACO-medlemmar, storstadsbor, studenter, företagare samt personer med borgerliga sympatier och en allmänt EU-positiv inställning är generellt mer positiva till alla typer av låglöneimport. Bakgrundsvariablerna förefaller dock ha liten betydelse för skillnader i attityderna mellan olika typer av handel.

Enskilda individers specifika attityder samvarierar kraftigt. Vi har beräknat i vilken grad olika specifika attityder kan förklara skillnaden i generell inställning mellan låglöneimport av varor och låglöneimport av tjänster. Något förvånande visade sig attitydskillnaderna rörande ”fler jobb” för utländsk arbetskraft och ”låga priser” viktigare än attitydskillnaderna i fråga om ”orättvis konkurrens” och ”orättvisa löner”.

Den starka samvariationen mellan samtliga specifika attityder och de generella attityderna tyder på att orsakssambanden kan gå i flera riktningar. En individ kanske inte bestämmer sin allmänna inställning utifrån ett antal specifika ställningstaganden rörande olika dimensioner utan rationaliserar kanske den genom att i stället anpassa sina specifika ställningstaganden. Psykologisk forskning har betonat sådan så kallad *coherence seeking* för att förklara andra typer av beslutsfattande och attitydbildning.

Vi utformade experiment där deltagarna i ett första steg fick uppge sina specifika attityder till låglönekonkurrens utifrån ett lokalt perspektiv utan att vara medvetna om det generella sammanhanget (*förtest*). I ett andra steg tillfrågades deltagarna om sin allmänna inställning till fri tjänsteimport från utländska låglöneföretag med utstationerad arbetskraft. I ett tredje steg tillfrågades deltagarna igen om sina specifika attityder (*eftertest*).

Vi fann starka stöd för *coherence seeking*. Skillnaderna i specifika attityder mellan dem som förespråkar låglönekonkurrens i det andra steget och dem som är emot ökade avsevärt mellan förtestet och eftertestet. Samvariationen mellan de specifika attityderna var dessutom betydligt högre i eftertestet än i förtestet. Tendensen till sådan *coherence seeking* var starkare för dem som motsätter sig låglönekonkurrens i tjänstehandeln än för dem som är positiva.

Den mest stabila attityden, det vill säga den värdering som förändrades minst mellan förtest och eftertest, gällde den roll som internationell handel kontra goda arbetsgivar-arbetstagarrelationer har spelat för den historiska utvecklingen. Detta skulle kunna förklaras av att frågan om historisk utveckling var den mest konkreta av de specifika frågor som experimentdeltagarna fick ta ställning till. En regressionsanalys, där den generella attityden till fri tjänstehandel med låglöneföretag förklaras av de specifika attityderna i förtestet, visar att attityden till ”historisk utveckling” är signifikant, liksom attityderna till ”orättvis konkurrens”, ”orättvisa löner” och ”fler jobb” för utländsk arbetskraft.

Sammanfattningsvis förefaller både nationellt ekonomiskt egenintresse och internationell altruism vara av betydelse för såväl attityderna till låglöneimport i allmänhet som skillnaderna i attityder mellan låglöneimport av tjänster och låglöneimport av varor. Men nationellt egenintresse tycks spela den största rollen. Attitydbildningen verkar ha såväl ”rationella” som ”irrationella” komponenter. Detta gäller både de som förespråkar fri lönekonkurrens och de som är emot, även om det rationella inslaget förefaller vara större för dem som är positiva till låglönekonkurrens i tjänstehandeln. Det skulle kunna tolkas som att denna grupp har en mer genomtänkt syn än de som vill begränsa möjligheterna för utländska tjänsteföretag att konkurrera med låga löner för utstationerad arbetskraft.

Rapporten kan laddas ned från www.sieps.se

Svenska institutet för europapolitiska studier **www.sieps.se**

Fleminggatan 20 | 112 26 Stockholm | Tel: 08-454 47 00 | Fax: 08-454 47 06 | info@sieps.se